

Tijdreis langs Berlijnse straatverlichting

Openluchtmuseum gaslantaarns in Tiergarten

[Achtergrond](#) - 18 juni 2009 - Auteur: Marjolein den Hartog

Eenvijfde van de Berlijnse straatverlichting bestaat nog uit authentieke gaslantaarns. De vraag is voor hoe lang. Gasverlichting is duur en slecht voor het milieu. Gelukkig zijn de mooiste exemplaren bewaard gebleven in het Gaslaternen-Freilichtmuseum in Tiergarten.

Zich schijnbaar onbewust van alle historie om hen heen, sjokken ouders met kinderen van de S-Bahn Tiergarten richting de Berliner Zoo. Net als de joggers en fietsers, die zich vooral concentreren op het ontwijken van het handjevol toeristen en geen acht slaan op de bijzondere lantaarns die de paden omzomen.

Veel Berlijners weten niet eens van het bestaan van het openluchtmuseum voor gaslantaarns af. Ze wandelen dagelijks nietsvermoedend door het park, zonder zich te realiseren aan welk stadsbeeldbepalend cultuurgoed ze voorbij gaan.

De gaslantaarns van het Freilichtmuseum staan allemaal zo langs de wandelpaden opgesteld, alsof ze alleen zijn bedoeld als straatverlichting. Maar ze verspreiden niet alleen een behaaglijk warm licht, ze nemen de bezoeker mee op een tijdreis langs de Berlijnse straatverlichting.

Goudgeel cultuurgoed

Het Gaslaternen-Freilichtmuseum – geopend in 1978 en grootscheeps gerenoveerd in 2006 – biedt een dwarsdoorsnede van de verschillende soorten gaslantaarns die Berlijn kent. Maar de verzameling telt ook negentig lampen uit 25 verschillende Duitse en elf andere Europese steden. Het is daarmee de omvangrijkste collectie in Europa.

Elke lantaarn heeft een nummer met een informatiebordje dat de oorsprong, het model, de fabrikant en de bijzonderheden van de lantaarn vermeldt. Een werkgroep van het Deutsches Technikmuseum onderhoudt de lantaarns.

Gaslantaarns kent de Duitse hoofdstad sinds 1826, toen op Unter Den Linden de eerste 27 gaslampen werden aangestoken. Ze vervingen de olielampen die de 150 jaar daarvoor dienst hadden gedaan als straatverlichting. Nog altijd branden er in

Berlijn zo'n 44 duizend gaslantaarns. Uniek, want het gaat om bijna de helft van alle nog werkende gaslantaarns ter wereld.

Opvallende exemplaren in Tiergarten zijn de twee zogenoemde Charlottenburger Kandelabers (meerarmige lantaarnpalen) uit het begin van de vorige eeuw, die nu een prominente plek op een knooppunt van paden hebben. Deze soort stond oorspronkelijk op de pleinen van de West-Berlijnse wijk Charlottenburg. Eén laatste origineel, een vijfarmige variant, pronkt nog altijd midden op straat. Hij staat in de Schlosstrasse, tegenover het Schloss Charlottenburg.

Beton en bladgoud

De lampen van het Gaslaternen-Freilichtmuseum stammen uit verschillende tijdperken, van de uit Engeland geïmporteerde Camberwell-lantaarn uit 1826 tot een sobere betonnen DDR-mast uit de jaren vijftig met een bakelieten dakje. Ze hebben klinkende namen als 'Bischofsstab', 'Schwanenhals' of 'Wilmsdorfer Witwe'. De laatste is een bijzonder sierlijk exemplaar met kristalglas en bladgoudversiering, ooit in opdracht van een Wilmsdorfer industrieel vervaardigd om voor zijn villa te laten plaatsen. Toen zijn weduwe de lamp aan het Freilichtmuseum schonk, kreeg de lantaarn deze passende naam.

Naast lampen uit Duitse en grote Europese steden, kent de verzameling ook exemplaren uit Nederland. De gietijzeren palen uit Amsterdam, Leiden en Den Haag stammen uit het eind van de negentiende eeuw en zijn gedecoreerd met een slingerend bladmotief.

Overdag zijn de verfijnde versieringen het beste te bewonderen, maar je kunt de sfeer van de gaslantaarns natuurlijk pas echt opsnuiven als de schemer valt. De lampen zijn allemaal op het gasnet aangesloten en nog volledig in werking.

Hoe nostalgisch de lantaarns ook ogen, de verlichtingstechniek gaat wel met zijn tijd mee. Waar de lampen vroeger nog stuk voor stuk met de hand moesten worden ontstoken, werken ze tegenwoordig op een lichtsensor. Die opent automatisch de gastoevoer als de duisternis intreedt en een elektrische ontsteking doet de rest.

Actie voor de gaslantaarn

Hoewel de toekomst van de negentig museumlantaarns lijkt veiliggesteld, is het voortbestaan van de duizenden andere blikvangers in het Berlijnse straatbeeld onzeker. Het stadsbestuur wil de komende jaren namelijk 8400 gaslantaarns vervangen door elektrische varianten. Ze zijn goedkoper en bovendien minder belastend voor het milieu.

Berlijn zou Berlijn niet zijn als er niet een actiegroep was opgestaan die zich inzet voor het behoud van de unieke gaslantaarns. En hoezeer er ook wordt gezocht naar goedkopere en milieuvriendelijker alternatieven, zoals een LED-lantaarn die hetzelfde soort licht verspreidt, de actievoerders van stichting Pro Gaslicht zijn niet onder de indruk.

Het Gaslaternen-Freilichtmuseum ligt vlakbij S-Bahnstation Tiergarten. De meeste gaslantaarns bevinden zich net ten zuiden van de Straße des 17. Juni, maar ook rondom het Berlin-Pavillon zijn er enkele te vinden. Het museum is vrij toegankelijk.

Marjolein den Hartog is freelance journaliste in Berlijn en schrijft voor diverse tijdschriften en websites over de Duitse en Nederlandse cultuur.

Afbeeldingen:

Marjolein den Hartog

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel: <https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/3064/tijdreis-langs-berlijnse-straatverlichting>